

Boglár - a küküllővári leletből

Ötvösgyűjtemény

Leltári szám:	3295
Készítés ideje:	16. SZÁZAD VÉGE
Készítés helye:	Magyarország (feltehetően)
Anyag:	arany (22 karátos)
Technika:	beágyazott zománc (émail champlevé); filigrán
Méretek:	magasság: 0,8 cm átmérő: 1,2 cm súly: 0,7 g

A négy boglár (ltsz.: 3295-3298) két azonos és egy-egy további típus formai jegyeit mutatja. A jellemzően egy gramm alatti, azaz igen kis súlyú ékszerek rendkívül vékony alaplemezeire forrasztva további préselt, vert és zománcozott elemek (körtárcsák, boltozatos lemezdisz, zománcozott körrekeszek, négyágú lándzsás és csepp alakú zománcozott stílizált levéldíszek) kapcsolódnak szimmetrikus, szabályos elrendezésben. Az a, b, illetve c boglárokat vékony drótból kialakított áttört félgömböcskék, továbbá körré formált rugószerű elemek díszítik, s e minuciózus részleteket a kiemelt pontokon kicsiny aranygolyócskák (bőrtű) egészítik ki. A vert rekeszek fehér, fekete és türkizkék zománcozott arany pontok ékítik. A boglárok hátoldalán, illetve a c darabon a széleken felvarrásra szolgáló kicsiny karikákat találunk, kivéve a b boglár esetében, ahol a hátoldalra forrasztott karika hiányában az alaplemezt lyuggatták ki a felvarrás érdekében. A látható részleges zománchiányok, kisebb sérülések alig vonnak le a tetszetős ékszerek élvezeti értékéből.

Aprólékosan kivitelezett részletmegoldások jellemzik e boglárokat, s így csodálhatjuk azt a korabeli műhelygyakorlatot, mely feledtetni képes, hogy valójában sorozatban készült ékszerekként kell tekintenünk e darabokra.

A küküllővári református templomban 1897-ben három — főrendi asszonyok földi maradványait rejtő — sírt tártak fel. Ezek egyikében, Bogáthy Menyhértné Kendy Zsófia sírjában szerencsésen fennmaradt ékszerezanyag is. A szakszerűtlenül induló feltárásról elsőként az Erdélyi Múzeum képviselőjében helyszínre érkező Szádeczky Lajos adott hírt, majd „a maga nemében páratlan leletet” övező kezdeti lelkesedés rövidesen elhalt, s a feltáráshoz kapcsolódó, utóbb rögzített feljegyzések ellentmondásait csak hosszú szünet után Bunta Magdolna igyekezett tisztázni a '70-es években. Ez alapján a halott azonosítását lehetővé tévő vésett feliratos jegygyűrűn kívül (felirata: „KENDI. SOPH[ia]. BOG[athi]. MENIHART”) a viszonylag jó állapotban fennmaradt viseleti darabokra (bársonymente, főkötő, nyakékül szolgáló bársonyszalag) rávarrt 95 darab boglár alkotta az ékszerezgyűttes döntő hányadát. Az aranyból készült boglárok méret és forma szerint kilenc típust képviselnek, melyeket Bunta Magdolna dolgozatában 1—9 számokkal ellátva részletesen leírt. Ennek megfelelően az a, b boglárok a dolgozatban ismertetett 5. típusal mutatnak egyezést. Ezekből csupán négy példány fordul elő a leletanyagban, s több kisebb boglárrel egyetemben egy bársonyból készült fejdísz [főkötő?] felvarrt díszreit alkották. A dolgozat 7. típusában leírt boglárokból szintén négy darab maradt fenn, ezek egyike a c darab, de azon túl, hogy felvarrt díszként szolgáltak eredeti rendeltetésüket nem sikerült meghatározni. Ugyanez igaz a 3. típusból való három boglárrol is, melyek egyike a d példány. Az 1930-as években felfedezett csengeri lelet 25 típusba sorolható 49 darab aranyboglárja között szintén megtalálhatók a fenti négy darab megfelelői. A leletről beszámoló Höllrigl József számozása szerinti 16. - a,b, a 9. - c, míg a 10. - d boglárnak párhuzama, amennyire a fotók és leírások alapján ez megállapítható. Utóbbi, azaz d boglár további analógiája figyelhető meg az 1970-es években felfedezett, s ma szintén az Iparművészeti Múzeumban őrzött boldvai sírlelet pártaövének (ltsz.: 76.265.1) boglárjain. Erről a leletanyagot restauráló E. Nagy Katalin közléséből értesülhetünk.

A küküllővári leletanyag boglárjait Bunta Magdolna egy kéz, nevezetesen az általa Kolozsvárhoz kötött VR-mester munkájának tekintette, mivel a mesterjegyével ellátott darabok (15 db az 1. és 5 db a 4. típusból) szoros egyezést mutatnak a többi jelzetlen példánnyal méret, forma, motívumkészlet, technikák, stb. terén. VR-mester jelzett darabjai a csengeri anyagban is feltűnnek, mint ahogy BH-mester (a Kassán működő Johannes - Hans - Barth, '1588), valamint HD- és IAL-mestereké is. Sőt az is előfordul, hogy egy típus hét teljesen egyforma darabja közül egy VR, míg hat HD-mester munkája.

Az említett sírleletekből előkerült boglárok viszonylag nagy száma jól illusztrálja a 16. század második fele főúri ékszerezésének ábrázolásokról, forrásokból is jól ismert gazdagságát. A boglárokon alkalmazott ötvös technikák

ennek megfelelően a „sorozatgyártást”, azaz a divat támasztotta „tömegigény” kielégítését szolgálták, tehát készítőjük nem egyedileg trébelt és cizellált, ellenkezőleg, préselt, vert elemekből dolgozott. A darabok szoros egyezése elsődlegesen a készítési technológiából és vélhetően nem annyira a mester kezétől eredt. Ilyen értelemben az egyedi alkotást feltételező stíluskritikai összevetés, kezek elkülönítése az efféle darabok esetében kevésbé indokolt.

Az 1897-es feltárást követően a leletet az Erdélyi Múzeum vásárolta meg, és azt még ez évben Budapestre szállították, mialatt egy hónapnyi időtartamban az Iparművészeti Múzeum tanulmányozta az anyagot. A fenti négy boglár két évvel később csere útján került a kolozsvári Erdélyi Múzeum Érem- és Régiségtárából az Iparművészeti Múzeum gyűjteményébe 1899-ben.

Irodalom

- Szerk.: Mikó Árpád, Verő Mária: *Mátyás király öröksége. Késő reneszánsz művészet Magyarországon (16-17. század)*. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2008. - Nr. XI.123 (Simonyi István)
- Szerk.: Péter Márta: *Reneszánsz és manierizmus. Az európai iparművészet korszakai*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1988. - Nr. 460. (Szilágyi András)
- tanulmányíró: Vadas József: A küllővári lelet. *Ars Hungarica*, 5. (1977). 1977. - p. 230-231. (Bunta Magdolna)
- Szádeczky Lajos: A küllővári sírleletek és régiségek. *Erdélyi Múzeum*, 14 (1897). 1897. - p. 293-295.

